

ȘCOALA ELINEASCĂ ȘI ROMÂNEASCĂ DE LA ȚIRGU-JIU

Dr. GH. GÎRDU

În secolul al XVIII-lea, în afară de școlile domnești, de cele de pe la episcopii, mănăstiri și biserici, au luat ființă la orașe și sate, școli din inițiative particulare. În categoria acestor școli se înscrie „Școala elinească și rumânească” de la Tg.-Jiu, întemeiată de stolnicul Dumitrache la 1792, când era ispravnic al județului Gorj. Acesta, cu cheltuiala sa, a reparat biserica Sfinții voievozi Mihai și Gavril, pustiită și dărăpănată și a zidit odăi pentru școala elinească și românească.

Din hrisovul dat la 25 iunie 1792 de Mihai Șușu, rezultă că voevodul a fost înștiințat de credinciosul său boier Dumitrache biv vel serdar, ispravnic la județul Gorj, cum că „pentru folosul pămîntenilor părții locului, au cugetat să așeze în acel județ, la Țirgu-Jiului, o școală cu dascăl de limba românească și grecească, spre învățarea copiilor de obște, care sînt lipsiți și depărtați de școli sau dascăl pentru învățatură”¹.

Pentru a se crea veniturile necesare, s-a hotărît ca neșugătorii și prăvăliașii bilciurilor din Tg.-Jiu și Cărbunestii „să dea un ajutoriu la această școală, prăvălia întii cite un leu, prăvălia ai doilea cite 20 parale”. De asemenea, precizează că din acest iart și cu ajutorul ce vor face pămîntenii să se economisească simbria unui procopsit dascăl de învățatură la numita școală, socotind acest „lucru sufletesc spre folosul obștii”. Totodată a împuternicit pe ispravnicul Dumitrache, să strîngă bani „pentru trebuința școlii”.

Școala și biserica de la Tg.-Jiu au beneficiat de mai multe ori de aceste privilegii precum și de vinăriciul din 18 sate din județ, așa cum rezultă din cărțile domnești din anii 1792, 1793 1798 și 1813².

De exemplu, fiindcă studiile se predau de un dascăl românesc și de unul grecesc fără plată, Alexandru C. Moruzi a dat la 20 sept. 1793 Bisericii Catedrale, venitul vi-năriciului din mai multe sate din Gorj, orînduind (ca și M. Șuțu la 1792) și venitul birliciurilor din Cărbunești și Tg.-Jiu precum și zece liude de scutelnici poslușanie din străini și din oameni fără dajdie.

Pentru gospodărirea acestor venituri a hotărît ca epitropii prin nazaretu ispravnicatului să strîngă „veniturile bisericii și ale școalei, să se dea toate cele trebuincioase bisericii, să se ție apurtea 3 preoți, un grămătic cîntăreț la biserică, unui dascăl grecesc și românesc, cu ucenici îndestui la școală, pentru învățarea cărții, după starea și mărimea venitului celui orînduit, de la care copiii și ucenicii să nu ceară nici o plată”³.

Școala de la Tg.-Jiu a contribuit la dezvoltarea științei de carte și la biruința învățămîntului în limba națională, mai ales că era frecventată așa cum rezultă dintr-un document, de „copii îndestui”⁴.

Un document dat de Alexandru Nicolae Șuțu voievod, la 20 iulie 1819, se adaugă documentelor cu privire la școala de la Tg.-Jiu, cum și la întemeitorul ei stolnicul Dumitrache⁵. Din document aflăm că acest boier ajunsese clucer și ispravnic al județului Slam Râmnic și se numea Dimitrie Bițolu. Din acest oraș el a „făcut arătare” domnitorului că biserica și școala obștească „pentru carte elinească și rumănească și un pod peste apă ce cu osteneala și cheltuiala sa le-au făcut în orașul Târgu-Jiului la sud Gorj s-au piroforisit”. Arată că din cauza întimplărilor vremurilor și a deselor schimbări ale epitropilor „s-au fi hrăpit vreo cîtevași locuri și mili ale bisericii”, iar unii din pămînteni nu se supun să-și plătească datoriile făcute ia aceasta. În urma acestei reclamații, domnitorul a dat poruncă ispravnicilor de Gorj ca împreună cu trimisul său, să cerceteze la fața locului toate lucrurile mișcătoare și nemișcătoare ce se vor fi hrăpit de către unii alții și să le dea bisericii ca să le stăpînească ca și mai înainte după coprinderea hrisovului. Totodată le poruncește să aleagă din nequțătorii de acolo oameni cinstiți pe care să-i orînduiască epitropi care să îndrepte și să ridice după cuviință „cele căzute și arse ale sfintei biserici”. Aceștia „să poarte grija și pentru școală de a veni în stare bună”, iar podul de peste apă să-l dreagă ori de cîte ori e ne-

voie „ca să nu se întimple trecătorilor vreo primejdie din marea repeziciune a apei”. Pentru mai mare probare a autenticității și pentru frumusețea limbii noastre din totdeauna, redăm în notă transcrierea documentului după original¹.

După un document ulterior rezultă că banii s-au lămurit în condica de la 1819 a bisericii, însă aspecte bănuitoare s-au mai constatat și mai târziu la alți epitropi, care n-au vrut să dea socoteală magistratului orașului Tg.-Jiu⁷.

Io Alecsandru Șutu voevod i gospodar zemle Vlahiscoe. Dumneavoastră ispravnicilor ot sud Gorj, sănătate. Fiindcă dumnealui cinstitu și credinciosu boerul domnii mele biv vel clucer Dimitrie Bițolu, ispravnic din sud Slam Râmnic ne-au făcut arătare că o biserică i o școală obștească pentru carte elinească și rumânească și un pod peste apă ce cu osteneala și cheltuiala sa le-au făcut în orașul Tîrgu-Jiului la sud Gorj, s-au pîroforisit că din îrtîmplările vremilor și din a desile scsimbări ale epitropilor s-ar fi hrăpit vreo cîteveși locuri și mili ale bisericii, din carele unele în anii cei mai din nainte trecuți, s-au dezghinat de supt stăpînirea bisericii iar altele de cei mai aleși dintre pămînteni le au supt zaptul lor cu pricină că le-ar fi avînd ca niște ctitoricești dichiomare (?).

Și așa rămîind sfîntul acest locaș lipsit de tot ajutorul. Să vede în ziua de astăzi ca o virănea. Mai arată cinstitul clior boer că unii din pămîntenii de acolo aflîndu-să datori bisericii nu să supun a-și plăti datoriia. Deci, după datoriia ce avem domniea mea spre ajutorul și săvârșirea celor bune și de folos către toate sfintele dumnezeești lăcașuri, iată după fierbîntea rugăciunile ce ne face dumnealui clucer. Dimitrie Bițolu, orînduim pe (loc alb) carele mergînd la fața locului, dimpreună cu dumnealor ispravnici(i) județului, să cerceteze pentru toate lucrurile mișcătoare și nemîșcătoare, câte să vor fi răsîpit și hrăpite de cătră unii alții de la această sfântă biserică, cum și câte din milele ce are cu hrisov domnesc, vor fi împrăștiate supt stăpînirea unora și altora împotriva dreptății și a legii pravoslavnice toate acelea, cu un cuvînt să le cerceteze, întru scumpătate să le căutați și luîndu-le din mîinile acelor hrăpitori să să dea bisericii de a le stăpîni, precum le-au stăpînit și mai nainte după cîrinderea hrisovului ce are împlinindu și căți bani are a lua biserica de la acei boeri pămînteni fără a să face vreo prelungire.

Către aceasta arătându-vă și dumneavoastră ispravnicilor din sine veți fi cu sârquînță și iubire spre buna întocmire și îndreptarea acestui sfîntului lăcaș. Să alegeți din neguțătorii de acolo oameni cinstiți, cu stare bună și mai aleși cu frica lui Dumnezeu și să-i orînduiți epitropi, care să fie îndatorați spre a rădica cele căzute și arse ale sfintei biserici îndreptându-le toate după cuvînt. Să poarte grija și pentru școală de a veni în stare bună cum și pentru adeseori dregerea podului de peste apă ca să nu se întimple trecătorilor vreo primejdie din mare rapezăciune a apii.

Și de cercetarea și urmarea ce veți face de toate pe larg cu desăvîrșită înțelegere să înștiințați domnii mele cu întoarcerea orînduitului de domnia mea.

leat 1819 iulie 20

NOTE:

- ¹ Arhiv. Stat., Buc., mss 20 f. 349; V.A. Urechia, **Istoria Românilor în sec. al XVIII-lea**, II, p. 121, 122; N. Iorga, **Istoria învățămîntului românesc**, Ed. Didactică și Pedagogică, Buc. 1971, pag. 57; N. Andrei, Gh. Părnuță, **Istoria învățămîntului din Oltenia**, vol. I, pag. 114; Gh. Părnuță, **Istoria învățămîntului și gîndirea pedagogică în Țara Românească**, pag. 132; Alex. Ștefulescu, **Istoria Tg. Jiului**, 1906, pag. 179—180; 136, 137.
- ² Arhiv. Stat., Buc., mss 75, f. 510, mss 40, f. 195.
- ³ V.A. Urechia, **Istoria Românilor**, seria 1786—1800, v. Tom., III, Buc., 1893, pag. 66—68; Alex. Ștefulescu, **Istoria Tg. Jiului**, 1906, pag. 137 și 181.
- ⁴ Arhiv. Stat., Buc., mss 40, f. 175—177.
- ⁵ Arhiv. Stat., Buc., mss. 96, f. 49—49 v.
- ⁶ Transcrierea doc., Arhiv. Stat., Buc., mss 96, f. 49—49 v.
- ⁷ Arhiv. Stat., Buc., M. Culte și Instr. Pub., Ț. Rom., 6076/1838 f. 5 -6, corespondența prof. șc. din Tg.-Jiu cu Eforia școalelor și fila 10, copie, hrisovul Caragea din 1813.